

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

המחלקה לפיקוח תקציבי

בחינת נטל המס לפי עשירוני הכנסה

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 64 08 240 / 1

פקס: 02 - 64 96 103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: אילנית בר, כלכלנית

אישור: עמי צדיק, מנהל המחלקה לפיקוח תקציבי

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

כ"ט בתמוז תשע"א

31 ביולי 2011

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת אילן גילאון, ומובאת בו סקירת המסים הישירים והמסים העקיפים לפי עשירוני הכנסה ונבחן נטל המס הכולל לפי עשירוני.

1. רקע

הכנסות המדינה ממסים כוללות את המסים הישירים ואת המסים העקיפים הנגבים על-ידי רשות המסים בישראל. המסים הישירים הם מס הכנסה, מסים על הוצאות שכר ומסי נדל"ן; המסים העקיפים הם מע"מ, מכס, מס קנייה ומס בולים.¹

הכנסות המדינה ממסים בשנת 2009 הסתכמו בכ-177.5 מיליארד ש"ח – כ-86 מיליארד ש"ח ממסים ישירים, כ-86.5 מיליארד ש"ח ממסים עקיפים וכ-4.5 מיליארד ש"ח מאגרות. הכנסות המדינה ממסים בשנת 2010 הסתכמו בכ-195.1 מיליארד ש"ח.

במסמך זה ננסה לבחון את המסים שמשקי בית משלמים לפי עשירוני ההכנסה. עשירון הכנסה הוא קבוצה של 10% ממשקי הבית. עשירוני ההכנסה מסודרים לפי גובה הכנסה: העשירון התחתון הוא בעל ההכנסה הנמוכה ביותר והעשירון העליון הוא בעל ההכנסה הגבוהה ביותר.

במסמך זה נתבסס על חלוקה לעשירוני של כמה גורמים. בסעיפים הקשורים למסים העקיפים נשתמש בחלוקה לעשירוני הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה; בסעיפים הקשורים למסים הישירים נשתמש בחלוקה לעשירוני של מינהל הכנסות המדינה במשרד האוצר לפי הכנסה שנתית חייבת במס הכנסה. אנו מניחים שיש מתאם גבוה בין עשירוני ההכנסה על-פי שני המקורות.

הכנסות המדינה ממסים מתפרסמות בדוחות השנתיים של מינהל הכנסות המדינה. חלק מהנתונים שאנו מסתמכים עליהם לקוחים מסקר הוצאות משקי בית של הלמ"ס לשנת 2009, ולכן אנו משתמשים בנתונים על הכנסות המדינה לשנה זו. במקצת החישובים שערכנו על סמך נתוני הלמ"ס לא התקבלו תוצאות הזהות לסכום ההכנסה ממס שבדוח מינהל הכנסות המדינה. במקרים אלו נציין את שני הסכומים ואת הסיבות האפשריות להבדל בנתונים.

בטבלה 1 להלן מוצגים נתונים על הכנסות ועל הוצאות של משקי בית בחלוקה לעשירוני. נתונים אלו שימשו אותנו בחישוב נטל המסים מההכנסות ובחישוב התפלגות המסים בין עשירוני ההכנסה.

טבלה 1 – הכנסות והוצאות של משקי בית לפי עשירוני (בש"ח), 2009²

עשירון	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
הכנסה כספית נטו למשק בית ³	2,705	4,411	5,646	7,257	9,038	10,761	12,581	15,049	18,163	27,939
הוצאה כספית על תצרוכת למשק בית ⁴	5,953	5,856	6,608	7,765	8,875	9,892	10,898	12,112	14,275	16,920
פער	-3,248	-1,445	-962	-508	163	869	1,683	2,937	3,888	11,019

¹ מנהל הכנסות המדינה, [דוח שנתי 2009-2010](#), פרק א' – הכנסות המדינה ממסים ואגרות בשנים 2009 ו-2010, תאריך כניסה: 13 ביולי 2011.

² הלמ"ס, סקר הוצאות משקי בית לשנת 2009, [לוח 2.1 – הכנסה חודשית בעשירוני של משקי בית לפי הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית](#), [לוח 2.2 – הוצאה חודשית לתצרוכת בעשירוני של משקי בית לפי הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית](#), תאריך כניסה: 2 באוגוסט 2011.

³ ההכנסות של כל בני משק הבית מעבודה שכירה או עצמאית, מרכוש, מריבית או מדיבידנדים, מתמיכות ומקצבאות, הכנסות מפנסיה וכל הכנסה שוטפת אחרת (לא נכללים תקבולים חד-פעמיים וזקיפות בעבור הכנסות הנובעות משימוש בדיור עצמי או הכנסות לא כספיות אחרות), בניכוי תשלומי החובה (ביטוח לאומי, ביטוח בריאות ומס הכנסה).

⁴ ההוצאה שמשק הבית מוציא בפועל על צריכת מוצרים ושירותים, ללא אומדן הוצאה על שירותי דיור ומכוניות.

מהטבלה עולה כי ההוצאה על תצרוכת של ארבעת העשירונים התחתונים גבוהה מהכנסתם, כלומר משקי הבית בעשירונים האלה אינם חוסכים ונתונים בחובות. עם זאת, יש לשים לב כי נתוני ההכנסות אינם כוללים הכנסות חד-פעמיות כמו משיכה מקופות גמל ותוכניות חיסכון או ירושות ומתנות, וייתכן כי למשקי בית אלו יש הכנסות מסוג זה.

בעשירון הראשון יש פער גדול בין הוצאות משקי הבית להכנסותיהם. ייתכן שבעשירון זה יש חוסר דיווח בדבר הכנסות משק הבית.

2. מסים ישירים

בשנת 2009 הסתכמו הכנסות המדינה ממסים ישירים ב-86 מיליארד ש"ח. בטבלה 2 להלן מוצגות הכנסות המדינה ממסים ישירים בשנת 2009 בחלוקה לסוגי המס.

טבלה 2 – הכנסות המדינה ממסים ישירים בשנת 2009 (מיליון ש"ח)⁵

סוג המס	סיווג	במיליוני ש"ח	באחוזים
מס הכנסה	מזה:	72,178	83.5%
	שכירים	32,359	44.8%
	חברות	21,076	29.2%
	עצמאים	8,226	11.4%
	מנהלי חברות	8,210	11.4%
	ניכויים משוק ההון	2,307	3.2%
מסים על הוצאות שכר		10,150	11.7%
מסי נדל"ן	מזה:	4,740	5.5%
	מס רכוש	45	0.9%
	מס רכישה	2,894	61.1%
	מס שבח	1,758	37.1%
	מס מכירה	43	0.9%
התאמות		-672	-0.8%
סך הכול מסים ישירים		86,396	100%

מהטבלה עולה כי מס הכנסה הוא הרכיב העיקרי במסים הישירים (כ-83% מהמסים הישירים). מסים על הוצאות שכר הם כ-12% מהמסים הישירים, ומסי הנדל"ן – כ-5%. בסעיפים הבאים נבחן את התפלגות הגבייה ממשקי הבית לפי עשירוני הכנסה. כאשר אין נתונים בדבר התפלגות המס בין עשירוני הכנסה יונחו הנחות בדבר אופן החלוקה.

⁵ ש.ם.

2.1. מס הכנסה

בסעיף זה נעסוק בתשלומי מס הכנסה, דמי ביטוח לאומי ומס בריאות המוטלים על שכירים, עצמאים ומנהלי חברות. נציין כי דמי ביטוח לאומי ומס בריאות אינם נכללים בנתוני הכנסות המדינה ממסים ישירים. ההכנסות החייבות⁶ במס הסתכמו בשנת 2009 בכ-341 מיליארד ש"ח.⁷ מס הכנסה הסתכם ב-46 מיליארד ש"ח; ביטוח לאומי ומס בריאות (ללא חלק המעסיק) הסתכמו ב-23 מיליארד ש"ח.

מס ההכנסה הוא מס פרוגרסיבי, כלומר, ככל שההכנסה עולה כך עולה שיעור המס השולי, לפי מדרגות המס הקבועות בחוק. אפשר לקבל זיכויים וניכויים ממס, כלומר הפחתה של סכום המס כקבוע בחוק.⁸ ההכנסה שמעליה ישלם הנישום מס הכנסה נקראת סף המס. בשנת 2009 היו 51.7% מהיחידים מתחת לסף המס (לאחר זיכויים וניכויים).⁹

בטבלה 3 להלן מוצגים התפלגות המס הישיר (הכולל מס הכנסה, דמי ביטוח לאומי ומס בריאות) וסכום תקבולי המסים הישירים לפי עשירונים¹⁰ בשנת 2009.

טבלה 3 – התפלגות המס הישיר וסכום הגבייה לפי עשירונים, שנת 2009¹¹

סכום (במיליוני ש"ח)	התפלגות המס הישיר			עשירון
	ביטוח לאומי ומס בריאות	מס הכנסה	סך הכול	
69	0.4%	0.0%	0.1%	1
207	0.9%	0.0%	0.3%	2
345	1.5%	0.0%	0.5%	3
552	2.2%	0.0%	0.8%	4
828	3.0%	0.2%	1.2%	5
1,725	5.1%	1.1%	2.5%	6
3,036	7.9%	2.6%	4.4%	7
5,865	12.5%	6.4%	8.5%	8
12,213	20.9%	16.1%	17.7%	9
44,160	45.4%	73.6%	64.0%	10
69,000	99.8%	100.0%	100.0%	סך הכול

⁶ ההכנסות החייבות על-פי מינהל הכנסות המדינה: הכנסות מגיעה אישית (שכר, פנסיה, הכנסה מעסק או משלח יד), רווחי הון והכנסות אחרות שהיו חייבות בשנת 2005 בשיעורי מס רגילים (הכנסות מהשכרת נכסים וציד, הכנסה מנכס בית ומחברת בית ועוד), וכן הכנסות בשיעורי מס מיוחדים (הכנסה מדיבידנד, ריבית, הכנסות מחו"ל, הכנסה מדמי מפתח, משכר דירה ועוד).

⁷ מינהל הכנסות המדינה, דוח שנתי 2008, פרק ה' – מיסוי ישיר על יחידים בישראל: ממצאים עיקריים ממודל המס, תאריך כניסה: 18 ביולי 2011.

⁸ מינהל הכנסות המדינה, דוח שנתי 2009-2010, פרק ו' – תיאור מערכת המס, תאריך כניסה: 18 ביולי 2011.

⁹ מנהל הכנסות המדינה, דוח שנתי 2008, פרק ה' – מיסוי ישיר על יחידים בישראל: ממצאים עיקריים ממודל המס, תאריך כניסה: 18 ביולי 2011.

¹⁰ עשירוני הכנסה שנתית חייבת במס הכנסה של כלל האוכלוסייה.

¹¹ התפלגות המס הישיר מתוך: מינהל הכנסות המדינה, דוח שנתי 2008, לוח ה-10, תאריך כניסה: 18 ביולי 2011.

מהטבלה לעיל עולה כי ארבעת העשירונים בעלי ההכנסה הנמוכה ביותר אינם משלמים מס הכנסה כלל. המס הישיר שהם משלמים הוא תשלומים לביטוח לאומי ומס בריאות בלבד, והם מהווים כ-1.7% מסך גביית המסים הישירים. גביית המסים הישירים מהעשירון העליון היא 64% מסך גביית המסים הישירים. העשירון העליון משלם כ-73.6% מסך תשלומי מס הכנסה וכ-45.4% מסך תשלומי ביטוח לאומי ומס בריאות.

בטבלה 4 מוצג המיסוי הישיר כאחוז מההכנסה ברוטו לפי עשירונים.

טבלה 4 – המיסוי הישיר כאחוז מההכנסה ברוטו לפי עשירונים, שנת 2009¹²

עשירון	סך הכול	מס הכנסה	ביטוח לאומי ומס בריאות
1	3.1%	0.0%	3.1%
2	3.3%	0.0%	3.3%
3	3.4%	0.0%	3.4%
4	3.5%	0.0%	3.5%
5	4.2%	0.4%	3.7%
6	7.1%	2.1%	5.0%
7	10.2%	4.0%	6.2%
8	14.9%	7.4%	7.5%
9	21.7%	13.0%	8.7%
10	32.1%	24.4%	7.7%

כאמור, ארבעת העשירונים התחתונים אינם משלמים מס הכנסה. המסים הישירים מההכנסה ברוטו בעשירון העליון הם 32.1% – 24.4% מס הכנסה ו-7.7% דמי ביטוח לאומי ומס בריאות.

2.2. מסי נדל"ן

בשנת 2009 נגבו 4.7 מיליארד ש"ח מסי נדל"ן, דהיינו מס שבת, מס רכישה, טאבו, דמי חכירה והיוון ודמי הסכמה למינהל מקרקעי ישראל. בסעיף זה יוצגו הכנסות המדינה ממסי נדל"ן. בסקר הוצאות משקי בית של הלמ"ס יש נתון בנוגע לתשלום מסים ממשלתיים לדיוור בחלוקה לחמישוני הכנסה. **לפי חישוב שערכנו על בסיס הנתונים המופיעים בסקר, הוצאות משקי הבית על מסים ממשלתיים לדיוור הסתכמו ב-1.8 מיליארד ש"ח בשנת 2009.** בסקר אין פירוט של כל אחד מהמסים בנפרד. להלן נציג את התפלגות המסים בין העשירונים.

מס רכישה משולם כאחוז מסכום הרכישה של הנדל"ן הנרכש (דירות, משקים חקלאיים, מבנים עסקיים וקרקעות). **שיעור מס הרכישה בגין רכישת דירה בידי יחיד שזו דירתו היחידה**¹³ הוא **מדורג**. בשנת 2009 **דירות שסכום הרכישה שלהן היה נמוך מ-1.027 מיליון ש"ח היו פטורות ממס רכישה**, על הסכום שבין 1.028 מיליון ש"ח ל-1.443 מיליון ש"ח שיעור המס היה 3.5%, ועל הסכום שמעל 1.443 מיליון ש"ח שיעור המס היה 5.5%¹⁴.

מס רכישה בגין רכישת דירה להשקעה (דירה שנייה) מדורג בשתי מדרגות בלבד, ומדרגת המס הראשונה מבוטלת, כלומר אין פטור ממס רכישה ברכישת דירה להשקעה.¹⁵

¹² ש.ם.

¹³ אם בבעלות הקונה דירה נוספת שנמכרה בתוך 24 חודשים מיום רכישת הדירה או בתוך 12 חודשים אם רכישת הדירה היתה מקבלן, תיחשב הדירה לדירה יחידה.

¹⁴ ש.ם.

¹⁵ רשות המסים בישראל, **מדריך לרכוש דירה – מס רכישה**, תאריך כניסה: 19 ביולי 2011.

בשנת 2009 נערכו כ-102,000 עסקאות בדירות, מתוכם כ-31,500 דירות להשקעה (כ-31% מהעסקאות). **לפי נתוני מינהל הכנסות המדינה, מס הרכישה שנגבה בגין רכישת דירות בשנת 2009 הסתכם בכ-1.64 מיליארד ש"ח**.¹⁶ יצוין כי 2,900 דירות נרכשו בשנת 2009 בידי תושבי חוץ במחיר ממוצע של 1.6 מיליון ש"ח, מתוכם כ-92 דירות יוקרה (בסכום של יותר מ-5 מיליון ש"ח). לפיכך, חלק ממס הרכישה המדווח בנתוני מינהל הכנסות המדינה אינו מופיע בסקר הוצאות משקי הבית של הלמ"ס.

לדברי גב' גלית בן נאים, מנהלת תחום מחקר כלכלי במינהל הכנסות המדינה, רוב הדירות המוגדרות כדירה ראשונה פטורות ממס רכישה. מכיוון שרוכשי דירות יחידות עד סכום של 1.027 מיליון ש"ח היו פטורים ממס רכישה בשנת 2009, **סביר להניח ששלושת העשירונים העליונים בלבד שילמו מס רכישה בגין דירה יחידה**. אשר לדירה להשקעה, לדבריה חמשת העשירונים התחתונים אינם רוכשים דירות להשקעה, ולכן **חמשת העשירונים העליונים הם שמשלמים את מס הרכישה בגין דירות להשקעה**.¹⁷

מס שבח מקרקעין הוא מס רווח הון המוטל על הרווח ממכירת מקרקעין הנמצאים בישראל. בתנאים מסוימים ניתן פטור ממס שבח על דירת מגורים המוגדרת "דירת מגורים מזכה".¹⁸ **רוב העסקות של מכירת דירה למגורים בישראל פטורות ממס שבח**.¹⁹ חיובי מס שבח על דירות מגורים הסתכמו בשנת 2009 ב-340 מיליון ש"ח. אחד התנאים לקבלת פטור ממס שבח הוא שהדירה הנמכרת היא דירתו היחידה של המוכר, ובארבע השנים שקדמו למכירה לא היתה למוכר יותר מדירת מגורים אחת בזמן נתון. לדברי גב' בן נאים **העשירונים הגבוהים ביותר משלמים את רוב מס השבח**.²⁰

בסקר הוצאות המשפחה של הלמ"ס יש נתונים על הוצאות משקי בית על מסים ממשלתיים לדיוור בחלוקה לחמישוני הכנסה, כלומר קבוצות של 20% ממשקי הבית (ולא בחלוקה לעשירונים). כדי לחשב את חלקו של כל עשירון בתשלומי המסים הממשלתיים לדיוור ואת נטל המס של כל עשירון מההכנסה נטו, עיבדנו את הנתונים לפי היחס של הוצאות העשירונים על דיוור.²¹

בטבלה 5 להלן מוצגות הוצאות משקי הבית בגין מסים ממשלתיים על דיוור, התפלגותן בין עשירוני ההכנסה ונטל המסים מההכנסה.

¹⁶ מינהל הכנסות המדינה, **דוח שנתי 2009-2010, פרק י' – מיסוי המקרקעין וענף הנדל"ן למגורים**, תאריך כניסה: 18 ביולי 2011.

¹⁷ גלית בן-נאים, מנהלת תחום מחקר כלכלי במינהל הכנסות המדינה, שיחת טלפון, 14 ביולי 2011.

¹⁸ דירה ששימשה בעיקרה למגורים לפחות בארבע-חמישיות מהתקופה שבעבורה מחושב השבח או בארבע השנים שקדמו למכירתה.

¹⁹ מינהל הכנסות המדינה, **דוח שנתי 2009-2010, פרק י' – מיסוי המקרקעין וענף הנדל"ן למגורים**, תאריך כניסה: 18 ביולי 2011.

²⁰ גלית בן-נאים, מנהלת תחום מחקר כלכלי במינהל הכנסות המדינה, שיחת טלפון, 14 ביולי 2011.

²¹ לדוגמה, ההוצאה החודשית של החמישון התחתון על דיוור בשנת 2009 היתה 4,352 ש"ח. ההוצאה של העשירון הראשון היתה 52% מהסכום הזה, וההוצאה של העשירון השני היתה 48% מהסכום הזה. את ההוצאות על מסים ממשלתיים לדיוור בחמישון התחתון חילקנו על-פי אותו היחס – 52% מההוצאות על המסים הממשלתיים לדיוור בחמישון התחתון יוחסו לעשירון הראשון ו-48% מההוצאות אלו יוחסו לעשירון השני.

טבלה 5 – התפלגות המסים הממשלתיים על דיור בין העשירונים, 2009²²

עשירון	מסים ממשלתיים על דיור (מיליוני ש"ח)	התפלגות	נטל מההכנסה
1	0.57	0.16%	0.02%
2	0.53	0.15%	0.01%
3	2.67	0.75%	0.05%
4	2.83	0.79%	0.04%
5	8.16	2.29%	0.09%
6	9.04	2.54%	0.08%
7	23.21	6.51%	0.18%
8	25.49	7.15%	0.17%
9	124.77	35.02%	0.69%
10	159.03	44.63%	0.57%

מהטבלה שלעיל עולה כי את רוב המסים הממשלתיים על דיור משלמים שני העשירונים הגבוהים (כ-80% מהמסים). נטל מסים אלו מההכנסה נטו של משקי הבית קטן מ-0.1% בששת העשירונים התחתונים, והוא עולה עם העלייה בהכנסה.

3. מסים עקיפים

בשנת 2009 הסתכמו הכנסות המדינה ממסים עקיפים ב-86 מיליארד ש"ח. בטבלה 6 להלן מוצגות הכנסות המדינה ממסים עקיפים בשנת 2009 בחלוקה לסוגי המס.

טבלה 6 – הכנסות המדינה ממסים עקיפים בשנת 2009 (מיליון ש"ח)²³

סוג המס	במיליוני ש"ח	באחוזים
מע"מ	57,953	66.9%
מסי ייבוא	14,911	17.2%
מכס	2,409	16.2%
מס קנייה על ייבוא	12,502	83.8%
מסים מקומיים	13,727	15.9%
מס קנייה מקומי	229	1.7%
מס דלק	12,714	92.6%
מס טבק	764	5.6%
מס בולים	20	0.1%
סך הכול מסים עקיפים	86,591	100%

²² עיבוד של מרכז המחקר והמידע של הכנסות לסקר הוצאות משקי בית לשנת 2009 של הלמ"ס.

²³ ש.ס.

מהטבלה עולה כי המע"מ הוא הרכיב העיקרי בכלל המסים העקיפים (כ-67% מהמסים העקיפים). מסים על ייבוא הם כ-17% מהמסים העקיפים, ומסים מקומיים (מסים על מוצרים מתוצרת מקומית) הם כ-16% מהמסים העקיפים.

בסעיפים הבאים נבחן את התפלגות הגבייה של המסים העקיפים ממשקי הבית בין עשירוני הכנסה. כאשר אין נתונים על התפלגות גביית המס בין עשירוני ההכנסה יונחו הנחות בדבר אופן החלוקה.

3.1. מע"מ

בשנת 2009 היו הכנסות המדינה ממע"מ עוסקים (המע"מ הנגבה מידי העוסקים על סחורות ושירותים) כ-58 מיליארד ש"ח. בסיס המע"מ: צריכה פרטית של משקי בית; צריכה ציבורית, ובכלל זה מלכ"רים פרטיים; צריכה אחרת (צריכה של זרים, רכישת כלי רכב שאינם לתצרוכת וקניות והשקעות של מוסדות פיננסיים); השקעה ציבורית והשקעה של מלכ"רים פרטיים; רכישת דירות חדשות מקבלנים, בנייה עצמית ושיפוצים.²⁴

בדוח מינהל הכנסות המדינה יש נתונים על רכיב הצריכה הפרטית בשנת 2008. רכיב הצריכה הפרטית בשנה זו היה כ-65% מבסיס המע"מ²⁵ והסתכם ב-287 מיליארד ש"ח, ורכיב רכישת הדירות החדשות, עלות הבנייה העצמית ושיפוצים היה כ-8.3% מבסיס המע"מ והסתכם ב-36 מיליארד ש"ח.²⁶ בסעיף זה ננסה לבחון את חלוקת תשלום המע"מ בגין רכיבים אלו בין עשירוני ההכנסה, שכן את הרכיבים האלה משקי הבית משלמים ישירות.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מפרסמת מדי שנה סקר הוצאות של משקי הבית. כדי לבחון את תשלומי המע"מ לפי עשירוני ההכנסה השתמשנו בלוח 2.2 בסקר ההוצאות לשנת 2009, שבו מוצגת ההוצאה החודשית על תצרוכת לפי עשירוני הכנסה (חלוקה לעשירוני הכנסה לפי הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית). חישובנו את סכום המע"מ ששולם מסך ההוצאה על תצרוכת.

על חלק ממוצרי הצריכה יש הטבות מס והיה צריך להביא אותן בחשבון. **שיעור המע"מ על פירות וירקות הוא אפס, ולכן לצורך חישוב המע"מ הפחתנו את ההוצאה על פירות וירקות.** יש פטור ממע"מ ברכישת מוצרים בעיר אילת. אין לנו מידע על חלוקת ההטבה הזאת בין עשירוני ההכנסה, ולכן היא לא נכללה בחישוב. מינהל הכנסות המדינה אומד אותה ב-0.54 מיליארד ש"ח. כמו כן שירותי תיירות פטורים ממע"מ – הטבה שנאמדת ב-0.59 מיליארד ש"ח, וגם היא לא נכללה בחישוב. נוסף על כך הורדנו מחישוב את הוצאות משקי הבית על דיור (שכר דירה, צריכת שירותי דיור והוצאות אחרות), שכן הוצאות אלו אינן חייבות במע"מ.

הצריכה הפרטית השנתית החייבת במע"מ לשנת 2009 (זולת הצריכה שלא נכללה בחישוב) הסתכמה על-פי החישובים שלנו, על סמך סקר הוצאות משקי הבית של הלמ"ס, בכ-241 מיליארד ש"ח. המע"מ ששולם היה כ-33 מיליארד ש"ח.

בשנת 2009 עדכנה הממשלה את שיעור המע"מ. ב-1 ביולי 2009 הועלה המע"מ מ-15.5% ל-16.5%, ומ-1 בינואר 2010 שיעור המע"מ הוא 16%.²⁷ את החישובים עשינו לפי שיעור מע"מ של 16%.

בטבלה 7 שלהלן מוצגת ההוצאה החודשית על תצרוכת החייבת במע"מ לפי עשירוני הכנסה בשנת 2009, סכום המע"מ ששולם כל עשירון (בשיעור מע"מ של 16%), חלוקת המע"מ בין העשירוני ושיעור המע"מ מההכנסה נטו של משק הבית.

²⁴ מינהל הכנסות המדינה, **דוח שנתי 2009-2010, פרק י"א – מס ערך מוסף**, תאריך כניסה: 25 ביולי 2011.

²⁵ כל המוצרים והשירותים החייבים במע"מ.

²⁶ ש.ס.

²⁷ ש.ס.

טבלה 7 – התפלגות תשלום המע"מ בין העשירונים, 2009²⁸

עשירון	הכנסה חודשית נטו	תצרוכת חודשית כוללת ²⁹	תשלום מע"מ חודשי	התפלגות תשלום המע"מ	שיעור מע"מ מההכנסה
1	2,705	5,339	736	5.65%	27.22%
2	4,411	5,330	735	5.64%	16.67%
3	5,646	5,946	820	6.29%	14.53%
4	7,257	7,123	982	7.54%	13.54%
5	9,038	8,382	1,156	8.87%	12.79%
6	10,761	9,287	1,281	9.83%	11.90%
7	12,761	10,560	1,457	11.18%	11.58%
8	15,049	11,773	1,624	12.46%	10.79%
9	18,163	14,168	1,954	15.00%	10.76%
10	27,939	16,576	2,286	17.54%	8.18%

מהטבלה עולה כי ההוצאה על תצרוכת עולה עם העלייה בהכנסה. ההוצאה על צריכה של העשירון העליון היא פי-3.1 מההוצאה על צריכה של העשירון התחתון. כך, העשירון העליון משלם כ-18% מתקבולי המע"מ והעשירון התחתון – כ-6%.

עוד עולה מהטבלה כי כ-27% מהכנסות העשירון התחתון מוצאות על מע"מ. עשירון זה חריג. בין העשירון השני לעשירון העשירי יש ירידה הדרגתית בנטל המע"מ מסך ההכנסה של משק הבית. נטל המע"מ של העשירון הגבוה הוא 8.18% מסך ההכנסה שלו, והוא חצי מנטל המע"מ של העשירון השני מסך ההכנסה שלו.

אין לנו נתונים על התפלגות המע"מ בגין רכישת דירות חדשות, אך סביר להניח שהנטל על העשירונים הגבוהים גדול יותר, שכן המע"מ הוא אחוז מערך הקנייה, והעשירונים הגבוהים רוכשים דירות יקרות יותר.

3.2. מס קנייה על סיגריות

בשנת 2009 הסתכמו הכנסות המדינה ממס קנייה על סיגריות בכ-4.1 מיליארד ש"ח – 764 מיליון ש"ח בגין מס קנייה על סיגריות מתוצרת מקומית ו-3.330 מיליארד ש"ח בגין מס קנייה על סיגריות מייבוא.³⁰

יש שני רכיבים למס הקנייה על סיגריות: מס משתנה, המחושב כחלק יחסי ממחיר הסיגריות, ומס קצוב, שהוא מס בסכום קבוע ל-1,000 סיגריות, ותכליתו ליצור מחיר מינימום לסיגריה כדי לצמצם את צריכת הסיגריות.³¹

שיטת מיסוי הסיגריות שונתה עם השנים. עד מאי 2009 שיעור המס על סיגריות היה 63% מהמחיר לצרכן ללא מע"מ בתוספת 62.5 ש"ח ל-1,000 סיגריות. ביוני 2009 שונה בסיס המס למחיר הסיטונאי (במקום המחיר לצרכן ללא מע"מ), ונקבע שיעור מס של 225.7% מהמחיר הסיטונאי בתוספת 203.5 ש"ח ל-1,000 סיגריות. ביולי 2009

²⁸ הוצאה חודשית על תצרוכת: באתר הלמ"ס, [סקר הוצאות לשנת 2009, לוח 2.2 – הוצאה חודשית לתצרוכת בעשירונים של משקי בית, לפי הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית](#); הכנסה נטו למשק בית: באתר הלמ"ס, [סקר הוצאות לשנת 2009, לוח 2.1 – הכנסה חודשית בעשירונים של משקי בית, לפי הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית](#), תאריך כניסה: 25 ביולי 2011.

²⁹ תצרוכת החייבת במע"מ בלבד.

³⁰ מינהל הכנסות המדינה, [דוח שנתי 2009-2010, פרק י"ב – מס קנייה](#), תאריך כניסה: 26 ביולי 2011.

³¹ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [ניתוח ההצעה להעלאת המס על סיגריות – עדכון](#), כתב: יהודה תמר, נובמבר 2010.

שונה תמהיל המס, ונקבע ששיעור המס הוא 231.7% מהמחיר הסיטונאי בתוספת 194 ש"ח ל-1,000 סיגריות. ביולי 2010 הועלה שיעור המס ל-260.6% מהמחיר הסיטונאי בתוספת 214.5 ש"ח ל-1,000 סיגריות.³²

לפי חישובי מינהל הכנסות המדינה, ב-1 בינואר 2010 היה שיעור המס מהמחיר לצרכן של סיגריות מסוג "מרלבורו" (כולל מע"מ) 74.4%.³³ חישוב התפלגות מס הקנייה על סיגריות בין עשירוני ההכנסה ייעשה על-פי שיעור זה (מינהל הכנסות המדינה השווה את שיעור המס מהמחיר לצרכן בכמה מדינות לפי הסיגריות השכיחות במדינה. בישראל נערך החישוב בעבור סיגריות מסוג "מרלבורו"). אומדן גביית מס קנייה על סיגריות לפי עשירוני הכנסה נעשה על בסיס התפלגות הצריכה בין העשירונים לפי סקר הוצאות משק בית של הלמ"ס, ולפי סך הכנסות המדינה ממס קנייה שמפרסם מינהל הכנסות המדינה.

בטבלה 8 שלהלן מוצגים סכום מס הקנייה החודשי לסיגריות, ההתפלגות בין העשירונים ונטל מס הסיגריות כאחוז מההכנסה נטו. נדגיש כי ביולי 2010 שונה שיעור המס, ולכן ייתכנו שינויים בדפוסי הצריכה ובהתפלגות המס בין העשירונים.

טבלה 8 – שיעור המס על סיגריות מההכנסה החודשית נטו למשק בית, 2009³⁴

עשירון	הוצאה חודשית למשק בית	התפלגות מס קנייה על סיגריות	שיעור מס קנייה מההכנסה
1	199	12.4%	7.4%
2	143	8.9%	3.2%
3	151	9.4%	2.7%
4	179	11.1%	2.5%
5	179	11.1%	2.0%
6	150	9.4%	1.4%
7	145	9.0%	1.1%
8	175	10.9%	1.2%
9	190	11.9%	1.0%
10	96	6.0%	0.3%

מנתוני הטבלה עולה כי אין הבדל ניכר בין העשירונים בהוצאות של משקי הבית על סיגריות פרט לעשירון העליון, שההוצאה שלו נמוכה במידה ניכרת מההוצאה של שאר העשירונים. שיעור מס הקנייה על סיגריות ביחס להכנסה נטו של משק הבית יורד מ-3.2% בעשירון השני ל-1% בעשירון התשיעי (העשירון הראשון והעשירון העשירי חריגים במידה ניכרת, וההוצאה על מס קנייה בעבור סיגריות בעשירונים אלה היא 7.4% ו-0.3% מהכנסת משק הבית נטו בהתאמה).

3.3. בלו על דלק

סך הכנסות המדינה מבלו על דלק הסתכמו בשנת 2009 ב-13.4 מיליארד ש"ח. הבלו מוטל על דלק מזוקק בסכום קצוב בש"ח לכל 1,000 ליטרים. המס צמוד למדד המחירים לצרכן ומתעדכן כל שלושה חודשים. 66%

³² מינהל הכנסות המדינה, דוח שנתי 2009-2010, פרק י"ב – מס קנייה, תאריך כניסה: 26 ביולי 2011.

³³ ש.ם.

³⁴ עיבוד של מרכז המחקר והמידע של הכנסת לנתונים של הלמ"ס, סקר הוצאות משקי בית לשנת 2009, לוחות 2.1 ו-2.2, תאריך כניסה: 26 ביולי 2011. סכום המס הכולל וחישוב מס הקנייה לפי שיעור המס מהמחיר לצרכן שפרסם מינהל הכנסות המדינה, דוח שנתי 2009-2010 – פרק י"ב, מס קנייה, משקל המס בעבור סיגריות מסוג "מרלבורו".

מההכנסות בגין בלו דלק נבעו מבנוזין (8.8 מיליארד ש"ח), 33% – מסולר (4.4 מיליארד ש"ח) ו-1% – משאר סוגי הדלק (0.1 מיליארד ש"ח).³⁵

הכנסות בלו על דלק מכלי רכב פרטיים הסתכמו בשנת 2009 ב-6.6 מיליארד ש"ח. רוב כלי הרכב הפרטיים מונעים בבנוזין, ו-2.8% בלבד מונעים בסולר.³⁶ לפיכך, נעסוק בבלו על בנוזין בלבד. כמו כן, בסעיף זה נעסוק בבלו על דלק בלבד ולא במע"מ המשולם על הבלו, אשר חושב בסעיף העוסק במע"מ. **בשנת 2009 הבלו הממוצע על בנוזין היה 2.62 ש"ח לליטר, והיה כ-44.8% מהמחיר לצרכן.**³⁷

סך ההוצאה השנתית של משקי בית על בלו על דלק על-פי העיבוד שערכנו לנתוני הלמ"ס נאמד ב-4.2 מיליארד ש"ח. ההבדל בין נתון זה לנתון על הכנסות המדינה מבלו על דלק על כלי רכב פרטיים, אשר כאמור הסתכמו ב-6.6 מיליארד ש"ח, עשוי לנבוע ממחסור בנתונים על כלי רכב הניתנים לחלק ממשקי הבית ממקום העבודה, שהדלק שלהם אינו חלק מהוצאות משק הבית.

בטבלה 9 להלן מוצגת ההוצאה החודשית על בלו על דלק, התפלגות ההוצאה בין עשירוני ההכנסה ונטל הבלו מההכנסה החודשית נטו לנפש סטנדרטית.

טבלה 9 – התפלגות הבלו על דלק בין העשירוני ונטל הבלו מההכנסה נטו, 2009 (בש"ח)³⁸

עשירון	בלו על דלק (ש"ח)	התפלגות הבלו	נטל הבלו מההכנסה
1	72	4.4%	2.7%
2	92	5.6%	2.1%
3	114	6.9%	2.0%
4	119	7.2%	1.6%
5	171	10.4%	1.9%
6	173	10.5%	1.6%
7	191	11.6%	1.5%
8	226	13.7%	1.5%
9	229	13.9%	1.3%
10	264	16.0%	0.9%

מהטבלה עולה כי ככל שההכנסה גבוהה יותר, ההוצאות על דלק עולות. נתון זה מתיישב עם נתונים של הלמ"ס על בעלות על מוצרי קיימא, המעידים כי ככל שעולה ההכנסה יש עלייה בבעלות על רכב ובמספר כלי הרכב שמשק הבית מחזיק, ולכן סביר שההוצאות על הדלק יעלו.

ככל שהעשירון גבוה יותר כך חלקו בתקבולי הבלו גדול יותר: חלקו של העשירון התחתון נאמד ב-4.4%, ואילו חלקו של העשירון העליון נאמד ב-16%.

³⁵ מינהל הכנסות המדינה, [דוח שנתי 2009-2010, פרק י"ג – בלו דלק](#), תאריך כניסה: 27 ביולי 2011.

³⁶ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [גביית אגרות רישוי באמצעות בלו דלק – ניתוח כלכלי](#), כתב: תמיר אגמון, פברואר 2010.

³⁷ המחיר לצרכן כולל פערי שיווק ומע"מ, ללא תוספת שירות מלא. מינהל הכנסות המדינה, [דוח שנתי 2009-2010, פרק י"ג – בלו דלק](#), תאריך כניסה: 27 ביולי 2011.

³⁸ נתונים על ההוצאה החודשית הממוצעת על דלק לפי עשירוני התקבלו מיעל נתן, ראש תחום מידע ודוברות בלמ"ס, דוא"ל, 31 ביולי 2011; הכנסה נטו למשק בית: באתר הלמ"ס, [סקר הוצאות לשנת 2009, לוח 2.1 – הכנסה חודשית בעשירוני של משקי בית, לפי הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית](#), תאריך כניסה: 25 ביולי 2011.

נטל הבלו מההכנסה יורד בהדרגה מ-2.7% בעשירון הראשון ל-1.3% בעשירון התשיעי. בעשירון העליון נטל הבלו מההכנסה הוא 0.9%, כלומר נטל הבלו מההכנסה בעשירון העליון הוא שליש מזה של העשירון התחתון.

4. אגרות ומסים עירוניים

4.1. ארנונה

בסקר הוצאות משקי בית של הלמ"ס מובאים נתונים על הוצאות משקי בית על ארנונה. מחישובים שערכנו עולה כי משקי הבית שילמו בשנת 2009 כ-7.5 מיליארד ש"ח בגין תשלומי ארנונה.

בטבלה 10 להלן מוצגת ההוצאה החודשית של משקי בית על ארנונה לפי עשירוני הכנסה, התפלגות הארנונה בין עשירוני ההכנסה ונטל הארנונה מההכנסה החודשית נטו לנפש סטנדרטית.

טבלה 10 – התפלגות תשלומי הארנונה בין העשירונים ונטל הארנונה מההכנסה נטו, 2009³⁹

עשירון	ארנונה (ש"ח)	התפלגות הארנונה	נטל הארנונה מההכנסה
1	168	5.6%	6.2%
2	157	5.3%	3.6%
3	204	6.9%	3.6%
4	243	8.2%	3.3%
5	276	9.3%	3.1%
6	306	10.3%	2.8%
7	330	11.1%	2.6%
8	380	12.8%	2.5%
9	398	13.4%	2.2%
10	513	17.2%	1.8%

מהטבלה עולה כי תשלומי הארנונה עולים עם העלייה בהכנסה: העשירון התחתון משלם 5.6% מתשלומי הארנונה, ואילו העשירון העליון – 17.2%.

נטל תשלומי הארנונה מההכנסה יורד עם העלייה בהכנסה: העשירון הראשון חריג עם נטל של 6.2% מההכנסה; בין העשירון השני לעשירון התשיעי יש ירידה מתונה מ-3.6% ל-2.2%. נטל תשלומי הארנונה מההכנסה של העשירון העליון הוא 1.8%.

4.2. רשיון רכב

בסקר הוצאות המשפחה של הלמ"ס יש נתונים על הוצאות משקי בית על רשיון רכב בחלוקה לחמישוני הכנסה, כלומר קבוצות של 20% ממשקי הבית (ולא בחלוקה לעשירונים). כדי לחשב את חלקו של כל עשירון בתשלומי רשיון הרכב ואת נטל המס של כל עשירון מההכנסה נטו עיבדנו נתונים לפי היחס של הוצאות העשירונים על כלי רכב, כשם שעשינו לצורך חישוב הבלו על דלק.

³⁹ עיבוד של מרכז המחקר והמידע של הכנסת לנתוני הלמ"ס, [סקר הוצאות משקי בית 2009](#).

בטבלה 11 להלן מוצגת ההוצאה החודשית של משקי בית על רשיון רכב לפי עשירוני הכנסה, התפלגות ההוצאה על רשיון רכב בין העשירונים והנטל מההכנסה החודשית נטו לנפש סטנדרטית.

טבלה 11 – התפלגות תשלומי רשיון רכב בין העשירונים והנטל מההכנסה נטו, 2009 (בש"ח)⁴⁰

עשירון	רשיון רכב	התפלגות	נטל מההכנסה
1	8.2	3.7%	0.30%
2	8.4	3.8%	0.19%
3	11.8	5.4%	0.21%
4	17.0	7.7%	0.23%
5	20.7	9.4%	0.23%
6	23.9	10.9%	0.22%
7	25.1	11.4%	0.20%
8	31.0	14.1%	0.21%
9	32.7	14.9%	0.18%
10	40.7	18.6%	0.15%

מהטבלה עולה כי הוצאות משק הבית בעבור רשיון רכב עולה עם העלייה בהכנסה, מאחר שיש יותר כלי רכב בעשירונים הגבוהים. הנטל מההכנסה דומה מהעשירון השני ועד התשיעי (בין 0.18% ל-0.21% מההכנסה נטו).

4.3. אגרת טלוויזיה ואגרת רדיו ברכב

בסקר הוצאות המשפחה של הלמ"ס יש נתונים על הוצאות משקי בית על אגרת טלוויזיה ורדיו ברכב בחלוקה לחמישוני הכנסה. כדי לחשב את חלקו של כל עשירון בתשלומים האלה ואת נטל המס של כל עשירון מההכנסה נטו עיבדנו נתונים לפי היחס של הוצאות העשירונים על מוצרי בידור ותרבות בני קיימא.

בטבלה 12 להלן מוצגת ההוצאה החודשית של משקי בית על אגרת טלוויזיה ואגרת רדיו ברכב לפי עשירוני הכנסה, התפלגות ההוצאה והנטל מההכנסה החודשית נטו למשק בית.

טבלה 12 – התפלגות תשלומי רשיון הרכב בין העשירונים והנטל מההכנסה נטו, 2009 (בש"ח)⁴¹

עשירון	אגרת טלוויזיה ורדיו לרכב	התפלגות האגרות	נטל מההכנסה
1	12.0	7.1%	0.45%
2	15.0	8.8%	0.34%
3	13.0	7.7%	0.23%
4	17.4	10.3%	0.24%
5	17.2	10.1%	0.19%
6	17.8	10.5%	0.17%
7	18.1	10.7%	0.14%
8	19.0	11.2%	0.13%

⁴⁰ עיבוד של מרכז המחקר והמידע של הכנסות לנתוני הלמ"ס, [סקר הוצאות משקי בית 2009](#).

⁴¹ עיבוד של מרכז המחקר והמידע של הכנסות לנתוני הלמ"ס, [סקר הוצאות משקי בית 2009](#).

0.11%	11.4%	19.3	9
0.07%	12.1%	20.5	10

מהטבלה עולה כי אין הבדלים של ממש בין העשירוניים בהתפלגות ההוצאה. הנטל מההכנסה יורד מ-0.45% בעשירון הראשון ל-0.07% בעשירון העשירי.

5. סיכום

במסמך זה אמדנו את חלוקת המסים הישירים והעקיפים בין עשירוני ההכנסה של משקי הבית. התבססנו על שני מקורות עיקריים: דוח מינהל הכנסות המדינה לשנים 2009-2010 וסקר הוצאות משפחה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2009.

על-פי הנתונים הקיימים לא היה אפשר לאמוד את כלל הכנסות המדינה ממשקי בית, מאחר שאין נתונים על התפלגות התשלומים האלה. **במסמך זה לא אמדנו את התפלגות התשלומים בגין מע"מ על נדל"ן (כ-5.8 מיליארד ש"ח בשנת 2009⁴²); מע"מ על רכב (כ-3.4 מיליארד ש"ח⁴³); מס קנייה על כלי רכב (כ-7.2 מיליארד ש"ח⁴⁴); מכס (כ-2.4 מיליארד ש"ח⁴⁵); מסים על הון. אומדן רכיבים אלו היה משנה את התפלגות נטל המס בין העשירוניים וחלקם של העשירוניים הגבוהים היה גדול יותר.**

בטבלה 13 להלן נציג את התפלגות המסים הישירים בין עשירוני ההכנסה ואת יחס החמישונים בכל אחד מהמסים. יחס החמישונים שחושב הוא היחס בין הוצאות החמישון התחתון (שני העשירוניים התחתונים) לבין הוצאות החמישון העליון (שני העשירוניים הגבוהים) על המס. באמצעות בדיקת יחס החמישונים אפשר לדרג את מידת הפרוגרסיביות של המסים. ככל שהיחס גבוה יותר, המס גרסיבי יותר, ועלייה בשיעורו תגדיל את האי-שוויון בין העשירוניים.

טבלה 13 – התפלגות המסים הישירים בין עשירוני ההכנסה ויחס החמישונים (מיליוני ש"ח)⁴⁶

עשירון	מס הכנסה	ביטוח לאומי וביטוח בריאות	מסים ממשלתיים לדיור	סך הכול מסים ישירים	התפלגות
1	0	92	3	95	0.13%
2	0	207	3	210	0.30%
3	0	345	14	359	0.51%
4	0	506	14	520	0.73%
5	92	690	42	824	1.16%
6	506	1,173	46	1,725	2.44%
7	1,196	1,817	118	3,131	4.42%
8	2,944	2,875	130	5,949	8.40%
9	7,406	4,807	637	12,850	18.14%

⁴² חישוב של מרכז המחקר והמידע של הכנסת לנתוני מינהל הכנסות המדינה, [דוח שנתי 2009-2010, פרק י"א – מס ערך מוסף](#), תאריך כניסה: 31 ביולי 2011.

⁴³ מינהל הכנסות המדינה, [דוח שנתי 2009-2010, פרק י"ד – מיסוי כלי רכב](#), תאריך כניסה: 31 ביולי 2011.

⁴⁴ שם.

⁴⁵ שם, [פרק ט"ו – מכסים, היטלים וחשיפת המשק הישראלי ליבוא](#), תאריך כניסה: 31 ביולי 2011.

⁴⁶ מס הכנסה, ביטוח לאומי ובריאות: מינהל הכנסות המדינה, דוח שנתי 2009-2010; מסים ממשלתיים על דיור: עיבוד של מרכז המחקר והמידע של הכנסת לנתוני סקר הוצאות משקי הבית לשנת 2009 של הלמ"ס.

63.70%	45,109	811	10,442	33,856	10
100.00%	70,818	1,818	23,000	46,000	סך הכול
	0.3%	0.4%	1.2%	0.0%	יחס החמישונים

המסים הישירים שנבחנו במסמך מסתכמים ב-70.8 מיליארד ש"ח. מנתוני הטבלה עולה כי שני העשירונים הגבוהים משלמים כ-82% מהמסים הישירים שמשקי הבית משלמים, ושלושת העשירונים הגבוהים משלמים כ-90% מהמסים הישירים.

בטבלה 14 להלן נציג את התפלגות המסים העקיפים בין עשירוני ההכנסה.

טבלה 14 – התפלגות המסים העקיפים בין עשירוני ההכנסה (מיליוני ש"ח)⁴⁷

התפלגות	כלל המסים העקיפים	אגרת טלוויזיה ורדיו	רשיון רכב	ארנונה	בלו על דלק	מס קנייה על סיגריות	מע"מ	עשירון
6.09%	3,053	31	21	429	184	508	1,881	1
5.86%	2,940	38	22	401	235	365	1,879	2
6.67%	3,346	33	30	520	290	384	2,089	3
7.93%	3,979	44	43	621	305	457	2,509	4
9.25%	4,638	44	53	703	436	457	2,945	5
9.94%	4,986	46	61	782	441	384	3,273	6
11.02%	5,525	46	64	842	488	369	3,716	7
12.48%	6,260	49	79	969	577	446	4,141	8
14.38%	7,209	49	83	1,016	584	486	4,990	9
16.36%	8,205	52	104	1,307	673	245	5,825	10
100.00%	50,141	432	560	7,590	4,212	4,100	33,248	סך הכול
	39.9%	60.6%	22.3%	36.9%	29.3%	139.0%	34.8%	יחס החמישונים

המסים העקיפים שנבחנו במסמך מסתכמים ב-50.1 מיליארד ש"ח. מנתוני הטבלה עולה כי שני העשירונים הגבוהים משלמים כ-31% מהמסים העקיפים שמשלמים משקי הבית ושלושת העשירונים הגבוהים משלמים כ-43% מהמסים העקיפים. עשירונים 5-7 משלמים כל אחד כ-10% מהמסים עקיפים.

יחס החמישונים של המסים הישירים נמוך – 0.3% – לעומת יחס של 39.9% במסים העקיפים. המסים הישירים הם פרוגרסיביים בהגדרתם. מס הכנסה מוטל בשיעורים מדורגים עם העלייה בהכנסה, ואילו העשירונים התחתונים אינם משלמים מס הכנסה. היחס בין החמישון התחתון לחמישון העליון בהוצאות מס הכנסה הוא 0%, כלומר החמישון התחתון אינו משלם מס הכנסה, וזה המס הפרוגרסיבי ביותר. מס קנייה על סיגריות הוא המס הרגרסיבי ביותר – עלייה בשיעורו תפגע יותר בבעלי ההכנסות הנמוכות.

בטבלה 15 מוצג סיכום הנתונים והתפלגות סך המסים בין עשירוני ההכנסה.

⁴⁷ עיבוד של מרכז המחקר והמידע של הכנסת לנתוני סקר הוצאות משקי הבית לשנת 2009 של הלמ"ס.

טבלה 15 – התפלגות המסים הישירים והעקיפים בין עשירוני ההכנסה (מיליוני ש"ח)⁴⁸

התפלגות	סך הנטל	עשירון
2.6%	3,148	1
2.6%	3,150	2
3.1%	3,705	3
3.7%	4,499	4
4.5%	5,462	5
5.6%	6,711	6
7.2%	8,656	7
10.1%	12,209	8
16.6%	20,059	9
44.1%	53,315	10
100.0%	120,913	סך הכול

המסים שנבחנו במסמך מסתכמים בכ-120.9 מיליארד ש"ח (כ-68% מסך הכנסות המדינה בשנת 2009). תשלום המס של שני העשירונים העליונים בשנת 2009 הוא כ-61% מסך ההכנסות מהמסים שנבחנו, ואילו תשלום המס של שני העשירונים הנמוכים הוא 5.2%. תשלום המס של שלושת העשירונים העליונים בשנת 2009 היה כ-71% מסך ההכנסות מהמסים שנבחנו, לעומת 8.2% בשלושת העשירונים הנמוכים.

נדגיש שוב כי לא בחנו את כל המסים העקיפים שמשקי בית משלמים בשל מחסור בנתונים. בחינה של המסים שלא בחנו היתה מעלה את חלקם של העשירונים הגבוהים בתשלום המסים העקיפים ובסך תשלומי המסים.

בטבלה 16 להלן מוצג נטל המסים העקיפים (נוסף על תשלומים עירוניים ואגרות) שנבחנו במסמך מההכנסה נטו של משק הבית לפי עשירונים. מאחר שהנתונים על מסים ישירים והנתונים על מסים עקיפים נלקחו ממקורות שונים, לא איחדנו את הנתונים על נטל המסים העקיפים והמסים הישירים מההכנסה. נטל המסים הישירים מההכנסה ברוטו הוצג בטבלה 4 לעיל (כפי שחישב מינהל הכנסות המדינה).

⁴⁸ עיבוד של מרכז המחקר והמידע של הכנסת לנתוני הדוח השנתי של מינהל הכנסות המדינה לשנים 2009-2010 ולסקר הוצאות משקי בית לשנת 2009 של הלמ"ס.

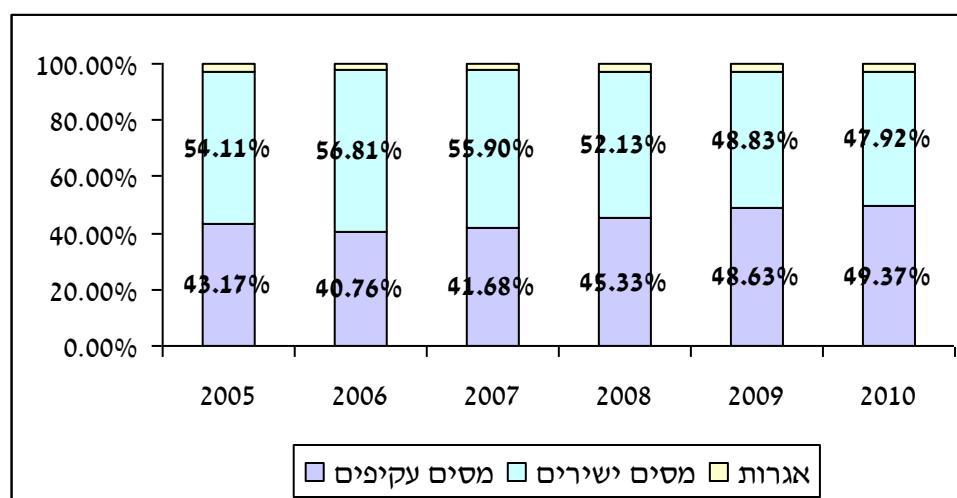

טבלה 16 – נטל המסים העקיפים מההכנסה נטו של משקי הבית לפי עשירונים (ש"ח)⁴⁹

עשירון	הכנסה נטו של משק בית	מסים עקיפים	נטל המסים העקיפים מההכנסה
1	2,705	1,196	44.20%
2	4,411	1,150	26.08%
3	5,646	1,314	23.27%
4	7,257	1,558	21.47%
5	9,038	1,820	20.14%
6	10,761	1,952	18.14%
7	12,581	2,166	17.21%
8	15,049	2,455	16.31%
9	18,163	2,823	15.54%
10	27,939	3,221	11.53%

מהטבלה עולה כי נטל המסים העקיפים מההכנסה נטו של משקי הבית יורד מ-26.08% בעשירון השני ל-15.54% בעשירון התשיעי. העשירון הראשון והעשירון העשירי חריגים, ונטל המס בהם הוא 44.2% ו-11.53% בהתאמה. בתרשים 1 להלן מוצגים הכנסות המדינה ממסים בשנים 2005-2010 והחלוקה למסים ישירים ולמסים עקיפים.

תרשים 1 – התפלגות המסים הישירים והעקיפים מתוך הכנסות המדינה בשנים 2005-2010⁵⁰

התרשים מלמד כי משנת 2005 עד שנת 2006 עלה שיעור המסים הישירים בהכנסות המדינה מ-54% ל-56%, ומשנת 2006 הוא ירד ל-48%. ירידה זו נובעת בין היתר מהפחתת תוואי המסים הישירים. אפשר לראות שבד בבד, מאז שנת 2006 עלה שיעור המסים העקיפים בהכנסות המדינה.

במסגרת המדיניות הכלכלית שקבעה ממשלת ישראל לשנים הקרובות הוחלט על המשך הפחתת המיסוי הישיר (מס הכנסה ומס חברות). יש לציין כי המשך **מדיניות המסים שנקבעה** – הפחתת מסים ישירים, ובכלל זה מס הכנסה, מס חברות והפרשות המעסיקים לביטוח לאומי, שהם מסים פרוגרסיביים, והותרת מיסוי עקיף

⁴⁹ עיבוד של מרכז המחקר והמידע של הכנסות לסקר הוצאות משקי בית לשנת 2009 של הלמ"ס.

⁵⁰ מינהל הכנסות המדינה, **דוח שנתי 2010-2009 שער ראשון – מדיניות המסים ומערכת המס**, תאריך כניסה: 3 באוגוסט 2011.

רגרסיבי גבוה יחסית (כמו מע"מ) והעלאת מסים עקיפים אחרים כמו בלו על דלק ועל סיגריות – **תגדיל את הפער בין המיסוי הישיר למיסוי והעקיף ותגביר את האי-שוויון.**

יש לציין כי מדיניות המסים הממשלתית נשענת על התיאוריה הכלכלית הסוברת כי **הפחתת מסים ישירים תורמת להגברת הצמיחה**, וממילא – להגדלת הכנסות המדינה. על-פי תיאוריה זו הפחתת מיסוי מעודדת פעילות כלכלית ומגדילה את בסיס המס עד לרמה מסוימת. עם זאת, יש לבחון אם ההפחתה אכן תסייע להגברת הצמיחה הכלכלית ולהגדלת הכנסות המדינה, או שמא מידת האפקטיביות של כלי זה מוגבלת. כמו כן, יש לבדוק אם כל העשירונים ייהנו מפירות הצמיחה או שעשירונים מסוימים ייהנו ממנה יותר מאחרים.

